

استفاده از ظرفیت سینما برای همکاری ایران وزاَین

تسو کادا تاماکی، سفیر زاین در ایران به مناسبت یکصدمین سالگرد ارتباطات دیپلماتیک ایران و ژاپن با سیدعباس صالحی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، دیدار و گفت‌وگو کرد. این ملاقات که در فضایی دوستانه و صمیمی برگزار شد، فرصتی برای بررسی ابعاد مختلف همکاری‌های فرهنگی و هنری میان دو کشور بود. صالحی تأکید کرد که یکصدمین سالگرد روابط رسمی دو کشور می‌تواند به عنوان نقطه عطفی در تاریخ این

ارتباطات درنظر گرفته شود و ابزار امیدواری کرد که در این فاصله چندساله، فعالیت‌های متنوعی در راستای تقویت این روابط انجام شود. وی با بیان این‌که سینما و دیگر حوزه‌های هنری می‌توانند ایده‌های خوبی برای همکاری فراهم کند، افزود: «فیلم‌های داستانی، کوتاه و مستند می‌تواند موضوعات جذابی برای این مسیر باشد.» او همچنین به پویانمایی، که یکی از نقاط قوت زاین به‌شمار می‌رود، اشاره کرد و گفت که ایران نیز

مستند اجتماعی در اوج

«خانواده خلج» مستندی است که در کنار واقع‌نگاری، نگاهی دغدغه‌مند و عمیق به شخصیت‌هایش دارد

سیدمحمد سلسامانی گروه فرهنگ و هنر

ارتقای چشمگیر مستند اجتماعی در مقایسه با دیگر گونه‌های مستند، به‌ویژه در دهه اخیر، مخاطبان بسیاری را جذب این نوع از مستند کرده است به‌گونه‌ای‌که اغلب مستندهای اجتماعی بلند تولید شده در این سال‌ها امکان نمایش عمومی را، اگرچه به‌صورت محدود پیدا کرده‌اند. موفقیت دو مستند «قوبدل» و «خانواده خلج» در دوره‌های اخیر جشنواره فیلم مستند«سینما حقیقت» و اکران عمومی موفق قوبدل که با استقبال چشمگیر منتقدان و مخاطبان سینما روبه‌رو شد، نشان داد که سینمای مستند اجتماعی به شرط دغدغه‌مندی، هم می‌تواند مخاطبان بسیاری داشته باشد و هم کاربردهای فراوانی برای رفع مشکلات اجتماعی و ارتقای عدالت.

پژوهش‌های سرنوشت‌ساز

مستندسازان فعال در این عرصه به‌خوبی می‌دانند که برای ساختن یک مستند جذاب و مؤثر اجتماعی باید ابتدا خودشان به‌عنوان یک هنرمند -پژوهشگر، دغدغه‌کافی برای پرداختن به موضوع را داشته باشند. حالا اگر به‌عنوان یک مستندساز مسلط بر ابزار مورد نیاز این سینمای‌پای پرداختن به یک موضوع مبتلا به مسائل اجتماعی، دغدغه و علاقه کافی داشته و مصمم به انجامش هم باشیم، تازه نوبت به مهم‌ترین بخش کار می‌رسد که پژوهش میدانی است. اکثریت قریب به اتفاق آثار مستند اجتماعی که جوایز معتبری از جشنواره‌های گوناگون داخلی و خارجی دریافت کرده، معمولاً در بخش پژوهش هم به‌طور مستقل برگزیده شده‌اند که نشان‌دهنده اهمیت بالای تحقیق درباره موضوع مورد نظر مستندساز است. چه بسیار مستندهایی که مراحل تحقیق و پژوهش کتابخانه‌ای و میدانی‌شان حتی چند سال به‌طول انجامیده ولی مراحل ساخت آنها در مدت چند ماه به پایان رسیده است. اگر چه اغلب مستندهای اجتماعی به‌ویژه آنهایی که به موضوعات ملتهب پرداخته‌اند به دلیل برخورد با موانع مختلف اجرایی در مراحل گوناگون تولید با توقف‌های ناخواسته‌ای روبه‌رو می‌شوند ولی باز هم در مقایسه با طی مراحل پژوهشی اثر در مدت زمان کوتاه‌تری به سرانجام رسیده‌اند. مستندسازی که حاصل پژوهش‌های میدانی دقیق، حساب شده و پرزحمت را برای تولید یک مستند اجتماعی که اختیار گرفته‌اند در مرحله اجرا با انبیاپی از اطلاعات و داده‌ها مواجه

برش

فراتر از مستند گزارشی

در پایان مستند خانواده خلج پس از آشنا شدن با مشکلات اعضای خانواده و تلاش‌شان برای تغییر حکم صادره درباره مرگداری و احقاق حق‌شان درمی‌یابیم که پس از نمایش فیلم در جلسه قوه قضاییه و حامیان تولید، رای نهایی به نفع خانواده خلج صادر می‌شود که نشان‌دهنده اهمیت سینمای مستند اجتماعی در روشنگری و رفع مشکلات اجتماعی است. تلاش وکیل خانواده خلج برای تهیه مستندات و اثبات اشتباه بانک و ضرورت تغییر حکم در خور تأمل است ولی نقش فیلم مستند را نمی‌توانیم نادیده بگیریم؛ ضمن این‌که مستندساز در خانواده خلج نشان می‌دهد که در کنار دغدغه‌های اجتماعی‌اش در عرصه حمایت از تولیدکننده، تأکید لازم و روشنی روی شخصیت اعضای خانواده به‌ویژه مادر و فرزند کوچک‌تر به‌عنوان انسان‌های دردمند و سختی کشیده دارد که فیلم را در جایگاهی فراتر از یک مستند گزارشی قرار می‌دهد.

تقدیر جشنواره ویزان تروپ از «ایل من بهمنی»

فیلم مستند «ایل من بهمنی» به کارگردانی محمد احسانی، در ششمین جشنواره بین‌المللی فیلم مردم‌شناسی ویزان تروپ که از ۱۳ تا ۱۵ نوامبر (۲۳ تا ۲۵ آبان) در صربستان برگزار شد، مورد تقدیر ویژه هیأت داوران قرار گرفت. در این جشنواره که به نمایش آثار مستند از سراسر جهان می‌پردازد فیلم‌های ایل من بهمنی و «سه خواهر» ساخته ایمان بهزوری در این رویداد به نمایش درآمدند. جشنواره ویزان تروپ در ارزبانی خود از ایل من بهمنی، این اثر را فراتر از یک مستند صرف دانسته و به بررسی فرهنگ جامعه‌ای منزوی در منطقه‌ای دورافتاده از ایران پرداخته است. وسایط این جشنواره در توصیف یک نوشته که این مستند با نگاهی شاعرانه به فرهنگ بهمنی که در آستانه انقراض است، عمیقاً پرسش‌هایی درباره از دست دادن جنبه‌های کلیدی زندگی عشایری را مطرح می‌کند. روایت این فیلم حالتی افسانه‌ای دارد و واقعیت‌های پیشین را که در برابر تغییرات و از دست دادن‌های غیرقابل بازگشت کم‌رنگ می‌شوند، روشن می‌کند. صدای راوی در این اثر مانند دغایی طنین‌اندا، به حفظ آنچه در حال ناپدید شدن است، می‌پردازد. این تقدیر، نشان‌دهنده اهمیت و ارزش فرهنگی این مستند در عرصه بین‌المللی است.

در این زمینه گام‌های مؤثری برداشته و این می‌تواند به عنوان یک بل ارتباطی میان دو کشور عمل کند. صالحی به یادآوری این نکته پرداخت که به‌تازگی در یکی از آثار پویانمایی ژاپنی از شخصیت‌های شاهنامه فردوسی استفاده شده است. او این اتفاق را نشانه‌ای از ارتباطات تمدنی و فرهنگی دو کشور دانست و تأکید کرد که ایران وزاین می‌توانند اسطوره‌ها و میراث فرهنگی خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند.

مشغول کشاورزی می‌شوند. دریافت وام بانک برای تأسیس مرغداری، آشفته‌گی بازار تخم‌مرغ در پرداخت قرض‌ها و وام بانکی و عاقبت به حراج گذاشته شدن سهم بانک و به خطر افتادن موضوع مالکیت خانواده خلج بر خانه و مرغداری، مادر خانواده را که نقطه‌ثقل همه تلاش‌ها برای احقاق حق خانواده خلج و حفظ مرغداری و تداوم تولید در شرایط بسیار دشوار است، برای شکایت از بانک و تغییر حکم صادره مصمم می‌کند. یک خانواده پرتلاش کارآفرین برای ادامه تولید با مشکل روبه‌رو می‌شوند و آبروشان به خطر می‌افتد. آنها با یک معضل اجتماعی در عرصه حمایت از تولیدکننده روبه‌رو هستند. مستندساز با استفاده از فیلم‌های گرفته شده توسط اعضای خانواده در مراحل آغاز تأسیس مرغداری و فرارونشیب‌های تولید تخم‌مرغ در آن و تلفیق آن با فیلم‌های زمان حال، گزارشی از این تلاش برای زندگی و زنده ماندن ارائه می‌کند و حتی در جاهایی که لازم است از فیلم‌های زندگی خصوصی و خانوادگی خانواده خلج هم استفاده می‌کند که مخاطب مستند احساس نزدیکی بیشتری با اتفاق‌ها و شخصیت‌های آن داشته باشد اما این گزارش، صرفاً یک تلاش ژورنالیستی برای افشاشگری نیست بلکه در لابه‌لای واقع‌نگاری‌هایش نقبی به درون آدم‌هایی می‌زند که هرکدام برای ماندن یا نماندن، ایستادگی کردن یا خالی کردن میدان، دلایل خاص خودشان را دارند. مادر خانواده که به کمک همسرش از صفر شروع کرده، در شرایط مختلفی ثابت می‌کند که اهل تسلیم شدن نیست و قصد دارد به هر قیمتی حش را بگیرد. آقای خلج که با ایل و انگیزه آغاز کرده و حالا پس از پشت سر گذاشتن یک دوره حبس، دیگر هیچ انگیزه‌ای برای تلاش و مقاومت ندارد و حتی در جاهایی تصمیم‌های دیوانه‌وار هم می‌گیرد. فرزند اول تشکیل خانواده داده و فقط نقش ناظر را ایفا می‌کند. فرزند دوم مهاجرت کرده و آقشین فرزند سوم با کوله‌باری از مشکلات فکری و روان‌شناختی باید ر و مادر زندگی می‌کند.

حفظ فاصله منطقی

دوربین مستندساز آشکارا در کنار مستندنگاری با حفظ فاصله منطقی از اتفاقاتی که در خانواده رخ می‌دهد و به‌ویژه گفت‌وگوی اغلب تلخ خاتم و آقای خلج در جاهایی با قرار دادن شخصیت‌ها در موقعیت مکانی مناسب با احوالات‌شان، سمت و سوی واقع‌نگاری را به‌سوی نوعی مستند بازسازی شده می‌برد که البته توی ذوق نمی‌زند و بیشتر به یک جور تغییر میزاسن نامحسوس برای رسیدن به نتیجه بهتر شبیه است. حضور گام و بیگام مادر در مرغداری متروکه در زمان حال و لابه‌لای تصاویری که از زمان فعالیت مرغداری در اختیار مستندساز قرار گرفته، با نماهای مکرر و طولانی از فضای عمومی مرغداری در زمان حال، زمین و خانه جنب‌آن به همراه افکت‌های صوتی مناسب با اوضاع محیط، تأکید‌های مکرر روی حرف‌های مادر که مصمم به نگه داشتن مرغداری و تلاش متوالی برای ریختن مرغ و جمع‌آوری تخم‌مرغ، تهیه دان و... از یک سو بیانگر تلاش زنی خستگی‌ناپذیر است که در جایی جازه تولیدکننده برتر تخم‌مرغ را می‌گیرد درحالی‌که مرغداری‌اش خالی و متروکه شده است! و مراحل سخت و مشقت‌بار حضور در دادگاه و تقاضای تجدیدنظر و... در پشت سر می‌گذارد و از سوی دیگر نگاهی دارد به زندگی شخصی آقشین پسر کوچک خانواده که در تضاد با تفکر مادر، تفرش را از حضور در مرغداری و ادامه تلاش برای نگه‌داشتن آن ابراز می‌کند. دوربین مستندساز حالا روی شخصیتی متمرکز می‌شود که به‌نظر می‌رسد به‌عنوان یک آسیب‌دیده از اجتماع خشمگین و بی‌رحم پیرامونش، دوری از آن را انتخاب می‌کند و به طبیعت سبز و جاندارانش پناه می‌برد.

نگاه عمیق به شخصیت‌ها

پرداختن به زندگی آقشین برای کارگردان خانواده خلج نوعی فاصله‌گذاری برای ورود به زندگی کسانی است که از بطن خانواده سختکوش خلج، خود را در قعر تنهایی خودخواسته رها کرده و گویی جوانی از دست رفته خود را جار می‌زنند. خانواده خلج در کنار واقع‌نگاری اجتماعی، نگاهی دغدغه‌مند و عمیق به شخصیت‌هایش دارد؛ امتیاز مهمی که در سینمای مستند اجتماعی ایران قابل توجه است.

سینما

CINEMA

شنبه ۱۰ آذر ۱۴۰۳ ■ شماره ۶۹۲۰

خبرروز

کیکاسوی زبیری آگروه فرهنگ و هنر

شورش کارگران علیه هالیوود

موفقیت یک فیلم اسپانیایی زبان در این کشور اروپایی می‌رود تا لقب پرفروش‌ترین فیلم تاریخ اسپانیا را از آن خود کند و نشان دهد تماشاگران بومی در کنار حمایت از تولیدات بومی، دست رد به سینه پلاک باسترهای پسرپروصدای هالیوودی می‌زنند. درام اجتماعی و واقع‌گرای «۴۷» با بازی ستاره محبوب سینمای اسپانیا ادوارد فرناندز در حال یک رکوردشکنی تازه در جدول گیشه نمایش سینماهای اسپانیاست. این فیلم که از ششم سپتامبر در این کشور اروپایی اکران شده، توانسته رکورد تعداد تماشای یک فیلم کاتالانی زبان را در ۴۰ سال اخیر بشکند. البته رسانه‌های گروهی اشاره‌ای به تعداد بازدیدکنندگان از ۴۷ نکرده‌اند. به نوشته رسانه‌های محلی این درام اجتماعی و پرتنش از زمان اکران عمومی تازه‌حال توانسته صدرنشینی جدول گیشه را در سینماهای کشور حفظ کند و با وجود نمایش عمومی چند فیلم پسرپروصدای گران قیمت هالیوودی و رقابت سخت برای حفظ موقعیت خود، بتواند این مقام را برای خود حفظ کند. همین رسانه‌ها در این رابطه صحبت می‌کنند که ۴۷ از زمان نمایش عمومی خود به‌صورت پدیده رسانه‌ای و شبکه‌های اجتماعی بود اما حالا فیلم در حرف اول را در این زمینه می‌زند. اهل فن می‌گویند اگر تا قبل از این زندگی و فعالیت‌های سوپرستارهای هالیوودی تیترو اول رسانه‌ای یا شبکه‌های اجتماعی بود اما حالا فیلم ۴۷ توانسته جای همه آنها را بگیرد و خودش را به عنوان یک ابرستاره و سوپرستار معرفی کند. صنعت سینمای اسپانیا هم خوشحالی خود از وضعیت پدیدآمده ابراز کرده است. ۴۷ مارسل بارنا کارگردانی کرده که محبوب منتقدان و روشنفکران اسپانیایی است و برای خلق آثاری با مضامین تنداجتماعی و طرفداری از قشر کارگردان‌شنجوشهرت فراوانی کسب کرده‌است. بارنا داستان فیلمش را از یک رویداد واقعی

کشور گرفته که سروصدا و جنجال بسیار زیادی در داخل اسپانیا راه انداخت. این داستان که منتقدان سینمایی را به وجد آورده تا از فیلم به عنوان یک اثر اجتماعی خوب و متین یادکنند، درباره مانولو ویتال است، راننده اتوبوسی که در یک دهکده خشک و تقریباً بدون آب در نزدیکی شهر بارسلون و محل اقامت تعداد زیادی از مهاجران زندگی می‌کند. مانولو سال ۱۹۷۲ سازماندهی تظاهرات عظیمی را به عهده گرفت که توانست به موفقیت برسد و آب شرب لازم را برای اهالی دهکده فراهم کند. فعالیت‌ها و اقدامات این راننده معمولی باعث شد تا سیستم آبرسانی به این دهکده کاملاً تغییر کند و اهالی مهاجر هم بتوانند از نعمت آب بهره‌مند شوند. خاویر مندز، تهیه‌کننده فیلم که عموم کارهایش در دفاع از طبقه زحمتکش است، در رابطه با موفقیت کلان ۴۷ می‌گوید: «عموم تماشاگران به این دلیل از فیلم استقبالی خارق‌العاده کردند که داستان آن را نزدیک به زندگی خودشان می‌دیدند و توانستند ارتباطی نزدیک و صمیمی با آن برقرار کنند. پیام فیلم حرف دل خود آنها بود که می‌گوید با اتحاد می‌توان موانع را برطرف کرد و به خواسته‌های برحق خویش رسید. با آن‌که داستان فیلم در گذشته رخ می‌دهد، اما ارتباط نزدیکی با واقعیت‌های امروز جامعه دارد و توانسته تا به امروز تازگی خود را حفظ کند. این داستان نشان‌دهنده روح همکاری جمعی است؛ نکته‌ای که شمار فیلم‌های هالیوودی آن را نمی‌بینید. تماشای بومی می‌داند چنین داستان‌ها و پیام‌هایی را فقط می‌تواند در محصولات بومی و داخلی پیدا کند.»

قاب

نقاشان معاصر در «شب‌های مستند»

در ادامه نمایش‌های ویژه فیلم‌های مستند تحت عنوان «شب‌های مستند» با همکاری انجمن منفی تهیه‌کنندگان سینمای مستند، مستندهای برتره «پروانه اعتمادی» و «پرویز گلنتری» در سالن فردوس موزه سینما به نمایش درمی‌آید. این آثار در بیست و سومین نشست شب‌های مستند، ۱۲ آذر ساعت ۱۷ برگزار خواهد شد. در این نشست، علی نائینی کارگردان، رضا فولادی تهیه‌کننده و فخرالدین سیدی مستندساز پیشکسوت به بحث و تبادل نظر درباره فیلم‌ها می‌پردازند. ورود برای عموم علاقه‌مندان سینمای مستند آزاد است.